

Razvoj bralca do adolescence

■ **Lucija Ademoski**, univ. dipl. rusistka in bibliotekarka, je knjižničarka na OŠ Franceta Bevka v Ljubljani.

Branje in učenje branja sta zelo pomembni dejavnosti, ki večata otrokovo koncentracijo, pozornost, spodbujata domišljijo in širita njegovo besedišče. Skozi besedila spoznava različne svetove in odkriva neznano. Otroku naj predstavlja zanimivo izkušnjo, ob kateri se dobro počuti in jo želi še ponoviti.

Uvod

Učenje branja se ne začne šele z otrokovim vstopom v osnovno šolo. Otroci se z njim večinoma srečajo že zelo zgodaj, ko jim starši knjige približajo z zgledom. Družinsko bralno okolje je ključno za njihov kasnejši bralni uspeh. Otroke moramo z branjem seznanjati nevsiljivo. Med obiskovanjem vrtca in osnovne šole se vzgojitelji, učitelji in knjižničarji trudimo v njih vzbuditi in okrepiti motivacijo za branje. Temeljna je notranja motivacija, ki jo gradimo z vzpostavljanjem spodbudnega bralnega okolja (vrtčevski in razredni bralni kotički, prijetna šolska knjižnica, prijazni vzgojitelji in knjižničarji, bogat izbor kakovostnega knjižnega gradiva ...).

»Proces učenja branja se začne malodane z rojstvom in konča z zadnjim dnem našega življenja. To je proces, ki je zelo kompleksen in bi ga lahko poimenovali celo kot 'vseživljenjsko učenje'.« (Ločniškar, Osredkar, 2006: 11)

Predšolska doba

Že v zgodnji fazi razvoja, ko se dojenček najvarneje počuti v materinem naročju, doživlja prvi stik z estetsko besedo ob poslušanju pesmic, ki jih dojema le po zvočni plati. Pomena besed še ne razume, čuti pa njihovo melodijo ter spoznava zvok in ritem besed. Sčasoma mu zato poleg igrač ponudimo pralne knjižice in knjižice iz lesa, tekstila in kartona, ki jih lahko mirno nese v usta in brez škode dalj časa 'okuša'. Dojenček se nauči rokovanja z njimi. Z njim se pogovarjajmo, kažimo mu ilustracije in pripovedujmo, kaj prikazujejo. Do prvega leta starosti mu berimo krajše pesmi, pravljice in zgodbe. Z vsakim naslednjim mesecem se število bralnih minut povečuje. Med branjem se otrok oglašča, vendar to ne pomeni,

Foto: arhiv Lucije Ademoski

da ga branje dolgočasi. Ravno nasprotno, branje zgodbe spremlja na svoj način in tako potrjuje, da nam sledi.

V drugem letu starosti se malčkove jezikovne spretnosti pospešeno razvijajo. Brbranje se spremeni v govorjenje in knjige postanejo veliko več kot samo oblike in zvoki. V njegov svet se vključujejo knjige v obliki leporelov, ki služijo kot igrača. Na vsaki strani je narisana samo ena stvar, ki jo otrok že pozna iz svoje okolice. Kmalu postanejo priljubljene slikanice in knjižice, ki omogočajo tipanje in odpiranje okenc. V začetku si jih malček le ogleduje in s prstom kaže na ilustracije, postopno pa ga le vključimo v branje s spodbudo, naj kaj poišče na ilustracijah in sam obrne list v knjigi. Branje je v tem obdobju 'branje' ilustracij in njihovo poimenovanje. Besedilo malček zna že na pamet, svojo pozornost s prstom pravilno usmerja k na-

slednji ilustraciji in točno ve, kdaj moramo obrniti list. Z večkratnim prebiranjem njegove najljubše knjige mu uspeva razumeti zgodbo in jezik. Branje v najzgodnejšem življenjskem obdobju, ko gre bolj za igranje, pogovarjanje, petje, smejanje, opazovanje, raziskovanje in zabavo, razvija otrokov kasnejši odnos do knjig in pisane besede.

Pri treh letih otroku že začnemo brati prve daljše zgodbe v nadaljevanjih, prilagojene njegovemu izkustvenemu svetu. Triletnik je že pripravljen sedeti uro ali več pri skupinskem branju njegovih najljubših slikanic. Knjig mu ne smemo vsiljevati in vztrajati pri branju, če si tega ne želi. Velikokrat mu moramo prebirati eno in isto besedilo, saj vztraja pri branju zgodb, ki jih zna že na pamet. Hitro opazi, če izpustimo kakšen odstavek, in nas na to opozori. Ni mu všeč, če zgodbo preberemo hitro in z drugačni-

mi poudarki. Pomemben pa je tudi prostor, kjer poteka skupinsko branje. Če se otrok udobno počuti samo v našem naročju, ne bo sprejel nič drugega. Tudi petletnik noče brati samemu sebi, ampak želi, da z njim sodelujemo. Všeč mu je, da ga poslušamo. Pripravljen je na 'bralne maratone', ki jih nadgrajuje z risanjem knjižnih junakov in izmišljanjem lastnih zgodb.

Otrok se v prvih petih letih nauči več kot v

Kdor bere, ta tudi misli. Kdor bere, bolje razume samega sebe, druge ljudi in svet, ki v njem živi. Kdor bere, je z zlato nitjo povezan s svojo dušo, zato sliši njen glas. In ni osamljen, čeprav je sam. Branje zahteva čas, in kdor si ta čas vzame, zna biti sam s seboj in mu ni dolgčas.
(Manca Košir)

katerem koli kasnejšem obdobju. Glasno branje in jezikovne dejavnosti ob branju so ključnega pomena za njegov jezikovni, umski, čustveni in socialni razvoj. V predšolski dobi je zelo dojemljiv in vsrka vse, kar mu ponudimo, obenem pa je v družinskem okolju deležen tudi največ individualne pozornosti. Branje naj bo zato del vsakdanjika, prav tako branje pravljic v postelji pred spanjem. Otrok naj s knjigami živi, tudi nagrade naj bodo knjižne (Ločniškar, Osredkar, 2006).

V predšolski dobi naj otrok pridobi čim več pozitivnih bralnih izkušenj. Starši, ki radi berejo svojemu otroku, pomembno vplivajo na njegov odnos do branja. Poslušanje ga

umiri, sprosti ter mu daje občutek varnosti, zato si ga otrok želi vedno več. Predšolskemu otroku je treba isto knjigo prebirati vedno znova, starejši predšolski otrok pa naj si knjige izbere po lastnih željah. S starši naj redno obiskuje knjižnico, kjer bo spoznal raznoliko bralno gradivo in zagotovo našel kaj zase (Bucik, 2004).

Osnovnošolska doba do adolescence

Večina otrok začne s šolanjem in tudi z učenjem branja pri šestih letih. Nekateri med njimi že tekoče berejo sami. Nesamostojen bralec branje še dojema kot igro in družabni dogodek, ko si starejši vzamemo čas zanj in mu beremo. Ob njegovem vstopu v šolo zato ne prenehajmo z bralnimi dejavnostmi ob branju in po njem. Berimo mu glasno, dokler si to želi. Pri učenju bralne tehnike ga spodbujajmo in pomagajmo pri premagovanju bralnih težav. Razložimo mu neznane besede in pazimo na pravilen izgovor. Z otrokom berimo vsak dan, ne glede na to, kako samostojen je, saj še vedno potrebuje naš čas.

Otrokov način razmišljanja se po vstopu v šolo postopno spreminja. V klasične pravljice ne verjame več, saj že loči med resničnim in izmišljenim svetom. Želi pa si, da bi se zgodilo kaj nenavadnega in čudežnega, zato se pogosto zateka v domišljijski svet. Privlačijo ga tudi knjige o življenju v preteklosti, o veselju, znanosti, tehniki in živalih z veliko slikovnega gradiva. Zanj so takrat primerne bogato ilustrirane enciklopedije, pri osmih, devetih letih pa lahko sam z

razumevanjem prebere celo poljudnoznanstveno knjigo. V tem obdobju otrok knjige 'požira' in pogosto prebira iste večkrat zapored. Knjige izbira po ovitku, s katerega je že takoj razvidna vsebina. Kasneje so knjige že obsežnejše, slike v njih pa nič več tako pomembne. Fantje raje segajo po zgodbah, v katerih je glavni junak fant, vpleten v dogodivščine, dekleta pa raje berejo knjige, v katerih so glavne osebe dekleta, dogajanje pa poteka doma ali v šolskem okolju. V tem obdobju imajo velik vpliv na otrokov bralni izbor prijatelji.

Po vstopu v adolescenco postane otrokovo branje bolj zasebno. Spoznava različne vrste branja in se nauči ustvarjati lasten odnos do besedila. Pogosto poskuša prebrati kakšno zahtevnejšo knjigo, potem pa se vrne h knjigam, ki mu zares ustrezajo. Včasih celo prebira najljubše slikanice iz svojega otroštva. Pravi, da naše pomoči ne potrebuje, še vedno pa je zadovoljen, če z njim radi beremo. Knjige so lahko čudovita iztočnica za naše skupne pogovore, ki otroku pomagajo prebroditi marsikatero preizkušnjo. Zelo pomembno je, da mu pravi čas ponudimo v branje knjige s primerno tematiko in besediščem, ga usmerimo na pravo pot ter še naprej spodbujamo k razvijanju bralnih veščin, ki mu bodo koristile v življenju.

Zaključek

Za učenje branja ni nikoli prezgodaj. Otroci se glede tega med seboj močno razlikujejo. Branje jim moramo ponuditi takrat, ko so ga pripravljeni sprejeti. Poskrbeti moramo, da se bodo ob tem dobro počutili in jim bo ostalo v spominu kot prijetna dogodivščina, ki si jo bodo želeli še ponoviti. Včlaniimo jih v knjižnico in jo obiskujmo skupaj z njimi, knjige pa naj si izbirajo sami. Skupaj obiščimo knjigarno in jim kakšno knjigo tudi kupimo. Otrokove domače knjižnice bodo tako rasle z njim. ◀

Literatura

- Blatnik Mohar, Marina idr. (ur.) (2003): *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bucik, Nataša (2004): Pomen otrokovih bralnih izkušenj v predšolskem obdobju. V: *Educa*. Letnik 13, št. 2/3, str. 5–14.
- Kordigel, Metka (1991): Bralni razvoj, vrste branja in tipologija bralcev: poskus nove, a ne čisto nove tipologije bralnega razvoja. V: *Otrok in knjiga*. Letnik 18, št. 31, str. 5–19.
- Kropp, Paul (2000): *Vzgojanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje*. Tržič: Učila.
- Ločniškar, Kristina; Osredkar, Milena (2006): *Z roko v roki v svet črk: priročnik opismenjevanja za starše in vzgojitelje*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Foto: arhiv Lucije Ademoski